

JAARVERSLAG DIEREXPERIMENTENCOMMISSIE VRIJE UNIVERSITEIT

2006

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	1
2	Samenstelling van de commissie.....	2
3	Aantal vergaderingen	2
4	Overzicht van de dierproeven waarover advies is uitgebracht.....	3
5	Aantallen proefdieren in het verslagjaar en voorgaande jaren	10
6	Aandachtspunten	12

1 Inleiding

Per 14 december 2006 is door de Minister een aparte vergunning ex artikel 2, lid 1 WOD verleend aan het VU medisch centrum. Tot die datum werden dierproeven aan de Vrije Universiteit en het VU medisch centrum onder dezelfde vergunning (op naam van de Vrije Universiteit) verricht. Aangezien op het moment van schrijven slechts acht adviezen aan het VU medisch centrum zijn verstrekt met betrekking tot in het verslagjaar ingediende onderzoeksplannen, is besloten in het verslag geaggregeerde gegevens te vermelden, met uitzondering van de tabellen onder punt 4, waar de bedoelde acht adviezen met een "+" zijn gemarkeerd.

De DEC adviseert bovengenoemde vergunninghouder(s) dierproeven met betrekking tot voorgenomen dierexperimenteel onderzoek. De commissie komt in principe elf maal per jaar bijeen in plenaire vergadering.

De DEC beoordeelt de door onderzoekers ingediende aanmeldingen dierproeven¹ (onderzoeksplannen), toetst deze aan de criteria zoals genoemd in de Wet op de dierproeven, en brengt aan de hand hiervan een advies uit. Wanneer geen definitief advies kan worden gegeven op basis van de beschikbare informatie, wordt de onderzoeker in eerste instantie verzocht mondeling en/of schriftelijk een nadere toelichting te geven. Zonodig wordt de onderzoeker verzocht om de aanmelding te herzien. Beoordeling van aanvullende informatie en/of herziene versies vindt doorgaans plaats door de kleine commissie van de DEC (petit comité ofwel PC-DEC).

Daarnaast behandelt de PC-DEC de volgende zaken:

- verzoeken tot wijziging van reeds van positief advies voorziene aanmeldingen
- verzoeken tot verlenging van de geldigheidsduur van adviezen
- kleinschalige dierproeven (pilotexperimenten e.d.) waarbij sprake is van beperkte aantallen proefdieren

Aan de PC-DEC gerichte verzoeken kunnen, wanneer de PC-DEC dat wenselijk acht, worden doorverwezen naar de plenaire vergaderingen. De door de PC-DEC afgehandelde zaken worden achteraf plenair behandeld, waarbij de overige commissieleden kunnen aangeven of zij instemmen met het door de PC-DEC gegeven advies. Deze terugkoppeling waarborgt ook op de langere termijn de gewenste congruentie tussen de adviezen zoals die door de voltallige, resp. kleine commissie worden gegeven.

¹ Onder aanmelding wordt in dit verslag verstaan een door de onderzoeker ingediend onderzoeksplan (OZP) waarin de te verrichten dierproeven worden beschreven. Het bestaat doorgaans uit een volledig ingevuld aanmeldingsformulier (t.b.v. plenaire behandeling) of een, niet aan een vast formaat gebonden, amendement hierop (t.b.v. behandeling van wijzigingen en aanvullingen).

2 Samenstelling van de commissie

Conform het voorstel d.d. 11 maart 2003 van de Keuringsdienst van Waren t.b.v. een uniform format voor de jaarverslagen, worden persoonsgegevens (naam, werkgever) van de leden hier niet vermeld. Onderstaande tabel geeft de situatie aan het eind van het verslagjaar weer:

<i>Lid</i>	<i>Deskundigheid</i>	<i>Arbeidsverhouding</i>	<i>Verricht dierproeven</i>
Voorzitter	alternatieven voor dierproeven / proefdieren en hun bescherming	nee	nee
Lid A	ethische toetsing	nee	nee
Lid B	ethische toetsing	nee	nee
Lid C	alternatieven voor dierproeven	nee	nee
Lid D	dierproeven	ja	ja
Lid E	dierproeven	ja	ja
Lid F	statistische toetsing / alternatieven	ja	nee
Lid G	proefdieren en hun bescherming	ja	ja
Lid H	dierproeven	ja	ja

De kolommen arbeidsverhouding en dierproeven geven respectievelijk aan of het desbetreffende lid in een arbeidsverhouding tot de vergunninghouder staat en of hij of zij betrokken is bij de uitvoering van dierproeven. (Leden nemen uiteraard niet deel aan de totstandkoming van adviezen voor dierproeven waarbij zijzelf betrokken zijn.)

Bij de plenaire vergaderingen zijn verder aanwezig de proefdierdeskundige (artikel 14 functionaris) en de ambtelijk secretaris van de DEC. Laatstgenoemden kunnen de DEC desgevraagd adviseren m.b.t. respectievelijk proefdierkundige en procedurele aspecten, maar hebben geen stem in de totstandkoming van adviezen.

De samenstelling van de PC-DEC wisselt en is mede gebaseerd op de beschikbaarheid en respectievelijke deskundigheid van leden. Bij afhandeling van plenair behandelde aanvragen is de kleine commissie doorgaans samengesteld uit leden die zich daarvoor ter vergadering hebben opgegeven. In de overige gevallen wordt de samenstelling van de PC-DEC in eerste instantie bepaald door de secretaris, en desgewenst geamendeerd door de leden.

3 Aantal vergaderingen

De DEC is in het verslagjaar elf maal bijeengekomen in plenaire vergadering. De plenaire vergaderingen vinden in principe maandelijks plaats (uitgezonderd de maand augustus, waarin niet wordt vergaderd i.v.m. de vakantieperiode).

De PC-DEC komt niet fysiek bijeen maar behandelt haar zaken in principe per e-mail. Vragen en opmerkingen van DEC-leden, reacties van onderzoekers en bijdragen aan de eventuele daaropvolgende discussie worden door de secretaris verzameld en waar nodig weer onder de betrokken commissieleden verspreid. De leden brengen per e-mail advies uit of besluiten zonodig de zaak (alsnog) plenair te laten behandelen.

Voor nadere informatie m.b.t. het aantal door de PC-DEC behandelde aanvragen wordt verwezen naar de volgende paragraaf.

4 Overzicht van de dierproeven waarover advies is uitgebracht

De dierexperimentencommissie van de Vrije Universiteit heeft in het verslagjaar 175 aanmeldingen in behandeling genomen:

- 111 aanmeldingen zijn in plenaire behandeling genomen, waarvan
 - 26 direct ter vergadering zijn afgehandeld (waaronder 1 subsidieaanvraag),
 - 85 vervolgens door de kleine commissie (73) of in herhaalde plenaire vergadering (6) zijn afgehandeld,
 - 4 door de onderzoeker zijn teruggetrokken en
 - 2 op het moment van schrijven nog in behandeling zijn
- 61 aanmeldingen zijn alleen behandeld door de kleine commissie, waarvan
 - 58 zijn afgehandeld (waaronder 1 subsidieaanvraag) en
 - 3 op het moment van schrijven nog in behandeling zijn
- 3 aanmeldingen zijn door de kleine commissie doorverwezen naar de eerstvolgende plenaire vergadering en aldaar direct afgehandeld

De onderstaande tabellen bevatten de 164 aanmeldingen dierproeven waarover een advies is uitgebracht. Daarnaast zijn in het verslagjaar 9 aanmeldingen gedaan waarover op het moment van schrijven (nog) geen advies is uitgebracht, hetzij omdat zij nog in behandeling zijn (5), hetzij omdat de onderzoeker de aanmelding heeft ingetrokken (4). De twee resterende aanmeldingen betroffen subsidieaanvragen; zie pagina 9.

De 164 aanmeldingen waarvoor advies is verleend zijn als volgt verdeeld over de doelen waarvoor volgens de registratie dierproeven dierexperimenteel onderzoek kan worden verricht:

03 - Onderzoek m.b.t. de mens; ontwikkeling van geneesmiddelen	3
05 - Onderzoek m.b.t. de mens; ontwikkeling van medische hulpmiddelen / toepassingen	2
22 - Onderzoek m.b.t. stoffen schadelijk voor het milieu	1
24 - Opsporen van ziekten bij mensen	3
29 - Onderwijs / Training	5
30 - Wetenschappelijke vraag m.b.t. kanker (excl. carcinogene stoffen) bij mensen	22
31 - Wetenschappelijke vraag m.b.t. hart- en vaatziekten bij mensen	32
32 - Wetenschappelijke vraag m.b.t. geestesziekte / zenuwziekte bij mensen	32
33 - Wetenschappelijke vraag m.b.t. andere ziekten bij mensen	35
34 - Wetenschappelijke vraag m.b.t. andere lichamelijke kenmerken bij mensen	10
35 - Wetenschappelijke vraag m.b.t. gedrag van dieren	8
37 - Andere wetenschappelijke vraag	11

Het moge duidelijk zijn dat het merendeel (74%) van de aanmeldingen toegepast wetenschappelijk onderzoek naar ziekten bij mensen — categorieën 30 t/m 33 — betreft. Dierproeven in het kader van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek vallen onder categorie 37 en maken een relatief klein deel (7%) van het totale aantal aanmeldingen uit. Overigens valt hieruit niet direct het per doel gebruikte aantal proefdieren te herleiden, aangezien het aantal dieren per aanmelding sterk uiteenloopt.

Volgens de Dierproevenregeling d.d. 18 december 1996 dient het verslag van de dierexperimentencommissie per advies informatie te verschaffen over "de duur van de proef". Het is echter niet duidelijk op welke wijze dit begrip moet worden geïnterpreteerd wanneer men spreekt over een verzameling experimenten. De dierexperimentencommissie van de Vrije Universiteit brengt adviezen uit op basis van onderzoeksplannen die dikwijls meerdere experimenten omvatten, veelal van uiteenlopende aard en duur. Ook binnen één experiment kan de duur van de proef verschillen, bijvoorbeeld wanneer het einde van de proef afhankelijk is van experimentele parameters. In het hieronder weergegeven overzicht wordt de duur van de proef dan ook niet vermeld.

De in de tweede kolom met een ‡ gemarkeerde adviezen betreffen adviezen aan het VU medisch centrum te Amsterdam, na 14 december 2006 (zie inleiding).

- a) Onderzoek t.b.v. de toepassing in de mens met betrekking tot de ontwikkeling van geneesmiddelen [03]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
8 maanden	positief	-
5 maanden	positief +	-
2 jaar	positief	Het advies van de DEC is niet unaniem.

- b) Onderzoek t.b.v. de toepassing in de mens met betrekking tot de ontwikkeling van medische hulpmiddelen of toepassingen [05]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
1 jaar 10 maanden	positief	-
1 jaar 1 maand	positief	-

- c) Onderzoek met betrekking tot stoffen, die schadelijk (kunnen) zijn voor het milieu [22]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
2 jaar	positief	-

- d) Het herkennen of opsporen van ziekten bij de mens [24]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
1 jaar	positief	-
1 jaar 11 maanden	positief	De DEC gaat ervan uit dat de dosering van de cytostatica zodanig is gekozen dat een optimale balans wordt gevonden tussen de detecteerbaarheid van effecten enerzijds en (minimalisatie van) het veroorzaakte ongerief voor de proefdieren anderzijds.
2 jaar	positief	-

- e) Het verschaffen of ontwikkelen van kennis van het menselijke of dierlijke lichaam of van handvaardigheid in het verrichten van ingrepen daarop [29]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
2 maanden	positief	-
1 maand	positief	-
4 maanden	positief	-
2 maanden	positief	-
3 maanden	positief	-

- f) Een antwoord te verkrijgen op een wetenschappelijke vraag met betrekking tot kanker bij de mens (exclusief het vaststellen van potentiële carcinogenen) [30]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
8 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
8 maanden	positief	-
6 maanden	positief	-
8 maanden	positief	-

2 jaar	positief	De proefdierdeskundige dient in staat te worden gesteld om de experimenten bij te wonen (en derhalve tijdig te worden geïnformeerd m.b.t. tijd en plaats van uitvoering). Tevens wordt de onderzoeker verzocht om de resultaten en conclusies van de studie aan de DEC en de proefdierdeskundige te rapporteren.
1 jaar 5 maanden	positief	De proefdierdeskundige dient in staat te worden gesteld om de experimenten bij te wonen (en derhalve tijdig te worden geïnformeerd m.b.t. tijd en plaats van uitvoering). Tevens wordt de onderzoeker verzocht om de resultaten en conclusies van de studie aan de DEC en de proefdierdeskundige te rapporteren.
9 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 3 maanden	positief	-
2 jaar	positief	De onderzoeker wordt verzocht om na afloop van de studie de daadwerkelijk gebruikte aantallen dieren aan de DEC te rapporteren, alsmede de experimenten waarvoor deze dieren zijn ingezet. Tevens verzoekt de DEC om inzicht in de hiervoor benodigde fok (inclusief eventueel fokoverschot).
1 jaar 4 maanden	positief	-
1 jaar 9 maanden	positief	Het advies betreft in eerste instantie alleen het pilotexperiment met 9 dieren t.b.v. het testen van de orale toediening. Advies m.b.t. het resterende deel van de aanvulling (herhaling experiment 1 en wijziging van experiment 2) zal door de proefdierdeskundige worden verstrekt na ontvangst van een terugrapportage over het pilotexperiment.
2 jaar	positief	-
4 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar	positief	-
9 maanden	positief	-
10 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar	positief	-
1 jaar	positief	-

- g) Een antwoord te verkrijgen op een wetenschappelijke vraag met betrekking tot hart- en vaatziekten bij de mens [31]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
2 jaar	positief	-
6 maanden	positief	-
3 maanden	positief	-
7 maanden	positief	-
11 maanden	positief	-
6 maanden	positief	-
1 jaar 2 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 1 maand	positief	-
1 jaar 2 maanden	positief	-
9 maanden	positief	-
3 maanden	positief	De onderzoeker wordt verzocht de bevindingen van de studie aan de DEC en de proefdierdeskundige te rapporteren.
1 jaar 1 maand	positief	De onderzoeker wordt verzocht de bevindingen van de studie

		(in het bijzonder het daadwerkelijk opgetreden ongerief en de eventuele uitval) aan de DEC en de proefdierdeskundige te rapporteren.
1 jaar	positief +	-
7 maanden	positief	-
2 jaar	positief	Bij uitvoering van de studie dienen de humane eindpunten zoals vastgesteld in overleg met de proefdierdeskundige te worden gehanteerd.
2 jaar	positief	-
1 jaar 6 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
6 maanden	positief	-
1 maand	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 11 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 7 maanden	positief +	-
6 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 1 maand	positief +	-
2 jaar	positief	De onderzoeker wordt verzocht het daadwerkelijke gebruik van dieren, alsmede de specifieke doelen waarvoor dit plaatsvond, achteraf aan de DEC te rapporteren. De DEC wenst voor de volledigheid te benadrukken dat niet de surplus status van de dieren, maar de belangen van de voorgestelde dierproeven de uitvoering ervan rechtvaardigen.
2 jaar	positief +	-
1 jaar	positief	-

- h) Een antwoord te verkrijgen op een wetenschappelijke vraag met betrekking tot geestesziekten of ziekten van het zenuwstelsel bij de mens [32]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
1 jaar 4 maanden	positief	-
10 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 1 maand	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	Het advies betreft in eerste instantie alleen experiment 1 en het pilotexperiment. Advies m.b.t. experiment 2 zal door de proefdierdeskundige worden uitgebracht na ontvangst van een terugrapportage over het eerste deel.
2 jaar	positief	-
1 jaar 3 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	Advies conform Besluit BD 02-241 (E09A)
2 jaar	positief	De DEC stelt als voorwaarde bij haar advies dat de beschreven experimenten op een dusdanige wijze zullen worden uitgevoerd dat de wetenschappelijke integriteit van de resultaten, in weerwil van eventuele overlast t.g.v. verbou-

		wingen, gewaarborgd is.
2 jaar	positief	De onderzoeker wordt verzocht de bevindingen van de studie aan de DEC en de proefdierdeskundige te rapporteren. Verder gaat de DEC er bij haar advies van uit dat de beschreven experimenten op een dusdanige wijze zullen worden uitgevoerd dat de wetenschappelijke integriteit van de resultaten, in weerwil van eventuele overlast t.g.v. verbouwingen, gewaarborgd is. / Het advies van de DEC is niet unaniem.
2 jaar	positief	De DEC gaat er bij haar advies van uit dat de beschreven experimenten op een dusdanige wijze zullen worden uitgevoerd dat de wetenschappelijke integriteit van de resultaten, in weerwil van eventuele overlast t.g.v. verbouwingen, gewaarborgd is. / Het advies van de DEC is niet unaniem.
1 jaar 1 maand	positief	Advies conform Besluit BD 02-241 (E09A) / De geldigheid van Besluit BD 02-241 (E09A) eindigt 27 januari 2008.
1 jaar 1 maand	positief	-
1 jaar 6 maanden	positief	-
2 jaar	positief	De voortgang en resultaten van het onderzoek worden jaarlijks (ter vergadering) aan de DEC gerapporteerd, waarbij inzage wordt gegeven in de uitgevoerde dierproeven en het daarbij opgetreden ongerief, alsmede de bijdrage die de uitgevoerde dierproeven hebben geleverd aan het verwezenlijken van de in de aanmelding geformuleerde doelstellingen.
1 jaar 5 maanden	positief	Het advies wordt met terugwerkende kracht verlengd vanaf 1 mei 2006.
1 jaar 9 maanden	positief	De DEC gaat er bij haar advies van uit dat de beschreven experimenten op een dusdanige wijze zullen worden uitgevoerd dat de wetenschappelijke integriteit van de resultaten, in weerwil van eventuele overlast t.g.v. verbouwingen, gewaarborgd is.
1 jaar 2 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 5 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar	positief	-
1 jaar 9 maanden	positief	-

- i) Een antwoord te verkrijgen op een wetenschappelijke vraag met betrekking tot andere ziekten bij de mens [33]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
2 jaar	positief	-
1 jaar	positief	-
4 maanden	positief	-
3 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
9 maanden	positief	-
1 jaar	positief	-
8 maanden	positief	-

5 maanden	positief	-
1 jaar 3 maanden	positief	De onderzoeker wordt verzocht om de uitkomsten en conclusies van de studie aan de DEC en de proefdier-deskundige te rapporteren.
2 jaar	positief	Het advies van de DEC is niet unaniem. Eén van de leden meent dat de wetenschappelijke meerwaarde van het langer vervolgen van de dieren t.b.v. bepaling van de klinische score niet opweegt tegen het extra ongerief dat hierdoor wordt veroorzaakt.
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	De onderzoeker wordt verzocht om een eventuele volgende aanmelding ook voor een publiek van niet-vakgenoten beter toegankelijk te maken, b.v. middels een lekensamenvatting.
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 9 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 10 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief +	-
7 maanden	positief	-
4 maanden	positief	-
4 maanden	positief	-
3 maanden	positief	-
1 jaar 7 maanden	positief	-

- j) Een antwoord te verkrijgen op een wetenschappelijke vraag met betrekking tot andere lichamelijke kenmerken bij de mens [34]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
1 jaar	positief	Het advies voor [...] wordt met terugwerkende kracht verlengd tot 1 maart 2006.
7 maanden	positief	-
1 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 5 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 4 maanden	positief	-
1 jaar 9 maanden	positief	-
1 jaar 7 maanden	positief	-
8 maanden	positief	-

- k) Een antwoord te verkrijgen op een wetenschappelijke vraag met betrekking tot het gedrag van dieren [35]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
1 jaar	positief	De DEC stelt als voorwaarde bij haar advies dat de beschreven experimenten op een dusdanige wijze zullen worden uitgevoerd dat de wetenschappelijke integriteit van de resultaten, in weerwil van eventuele overlast t.g.v. verbouwingen, gewaarborgd is.
1 jaar	positief	De DEC stelt als voorwaarde bij haar advies dat de beschreven experimenten op een dusdanige wijze zullen worden uitgevoerd dat de wetenschappelijke integriteit van de resultaten, in weerwil van eventuele overlast t.g.v. verbouwingen, gewaarborgd is.
9 maanden	positief	De DEC stelt als voorwaarde bij haar advies dat de beschreven experimenten op een dusdanige wijze zullen worden uitgevoerd dat de wetenschappelijke integriteit van de resultaten, in weerwil van eventuele overlast t.g.v. verbouwingen, gewaarborgd is.
6 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar 10 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-

- l) Een antwoord te verkrijgen op een andere wetenschappelijke vraag [37]

<i>periode waarvoor toestemming</i>	<i>advies</i>	<i>eventuele voorwaarden / opmerkingen</i>
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	-
2 jaar	positief	De onderzoeker wordt verzocht het daadwerkelijk gebruikte aantal dieren en de bevindingen van de studie aan de DEC en de proefdierdeskundige te rapporteren.
1 jaar	positief	-
1 jaar 1 maand	positief	-
2 jaar	positief	-
1 jaar	positief	-
2 jaar	positief ‡	-
9 maanden	positief	-
2 jaar	positief	-
6 maanden	positief ‡	-

Naast bovengenoemde aanvragen heeft de dierexperimentencommissie 2 aanvragen ten behoeve van subsidieaanvragen behandeld. Hierbij geeft de commissie in een brief aan de subsidievragers aan of zij in principe al dan niet bezwaar heeft tegen het beschreven onderzoeksproject. In deze gevallen wordt nog geen advies in de zin van de Wet op de dierproeven uitgebracht; na toekenning van de subsidie dienen de eigenlijke dierproeven alsnog op de gebruikelijke wijze te worden aangemeld en getoetst.

5 Aantallen proefdieren in het verslagjaar en voorgaande jaren

In onderstaande tabellen wordt een overzicht gegeven van de aantallen dieren die in het kader van dierproeven op de Vrije Universiteit en het VU medisch centrum zijn gebruikt in de jaren 1999 tot en met het verslagjaar. Dit overzicht behoort niet tot de in de Dierproefregeling gespecificeerde onderdelen van het jaarverslag, maar wordt hier uitsluitend gepresenteerd ter informatie van de lezer. Voor nadere informatie met betrekking tot aantallen proefdieren wordt verwezen naar het nog te verschijnen jaaroverzicht van de Voedsel en Waren Autoriteit, "Zo Doende 2006".

- Totaal aantal afgevoerde dieren:

Diersoort	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Muizen	3.355	2.732	4.428	3.493	3.609	4.956	7.589	5.792
Muzien gen. gemodif.	639	566	533	1.175	3.007	3.386	4.971	6.353
Ratten	6.609	5.599	7.538	5.788	6.956	4.452	3.361	3.803
Ratten gen. gemodif.	0	0	25	0	0	0	0	0
Hamsters	110	77	0	0	0	4	2	0
Cavia's	307	200	71	81	75	93	63	37
Gerbils	0	0	25	0	0	0	0	0
Konijnen	110	51	12	85	94	12	31	26
Apen	0	0	0	0	0	0	0	3
Varkens	15	28	22	0	8	5	13	26
Geiten	7	0	0	6	30	30	38	59
Schapen	36	22	4	0	0	0	0	0
Kippen	1	1	0	0	0	0	0	0
Andere vogels	126	123	202	389	277	299	0	0
Amfibieën	31	66	39	23	43	39	20	12
Vissen	249	153	148	216	332	77	352	1.000
Vissen gen. gemodif.	0	0	0	4	2.651	1.515	462	116
Totaal	11.595	9.618	13.047	11.260	17.082	14.868	16.902	17.227

- Totaal aantal dieren gebruikt in dierproeven:

Diersoort	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Muizen	2.912	2.653	4.169	3.266	2.784	3.802	5.168	4.555
Muzien gen. gemodif.	491	329	468	1.026	774	677	1.022	971
Ratten	5.773	5.059	5.990	5.261	6.691	4.414	3.308	3.790
Ratten gen. gemodif.	0	0	25	0	0	0	0	0
Hamsters	110	77	0	0	0	4	2	0
Cavia's	307	200	71	81	75	93	62	37
Gerbils	0	0	25	0	0	0	0	0
Konijnen	108	49	10	85	94	12	31	26
Apen	0	0	0	0	0	3	3	3
Varkens	15	28	22	0	8	5	13	26
Geiten	7	0	0	6	30	30	38	59
Schapen	36	22	4	0	0	0	0	0
Kippen	1	1	0	0	0	0	0	0
Andere vogels	36	68	130	191	36	60	0	0
Amfibieën	31	31	39	23	43	39	20	12
Vissen	180	153	148	216	69	77	108	365
Vissen gen. gemodif.	0	0	0	0	845	535	279	0
Totaal	10.007	8.670	11.101	10.155	11.449	9.751	10.054	9.844

De eerste tabel bevat alle dieren die (in het kader van dierproeven) zijn gefokt of besteld en in het betreffende jaar zijn gedood of levend zijn afgevoerd, inclusief dieren die niet daadwerkelijk zijn gebruikt voor dierproeven. De laatste categorie omvat dieren die niet voor proeven bruikbaar waren,

b.v. omdat zij (in het geval van genetisch gemodificeerde dieren) niet het juiste fenotype hadden of omdat zij wegens ouderdom of ziekte niet langer bruikbaar waren voor een experiment, dieren die werden ingezet voor de fok (maar niet zelf als proefdier werden gebruikt) en dieren die boventallig waren.

De tweede tabel vermeldt de aantallen dieren die in het betreffende jaar voor dierproeven zijn gebruikt. Zoals verwacht mag worden, treden verschillen met name op bij kleine dieren (die deels binnen de instelling worden gefokt) en transgene dieren, en niet of nauwelijks bij grotere dieren.

In het verslagjaar is een geringe toename (2%) van het totaal aantal afgevoerde dieren te zien ten opzichte van 2005. Daarentegen is er sprake van een lichte daling (eveneens 2%) van het aantal dieren dat daadwerkelijk voor proeven werd gebruikt. Dit betekent uiteraard dat het percentage dieren dat niet gebruikt werd voor proeven in het verslagjaar hoger is (43% tegen 41% in 2005). Zoals uit de tabellen blijkt, komt het "overschot" vrijwel geheel op het conto van muizen, en dan met name de genetisch gemodificeerde. Vissen, al dan niet genetisch gemodificeerd, dragen (in absolute aantallen gezien) in geringere mate bij aan het overschot.

Zoals reeds eerder is betoogd, is het geboren worden van individuen die niet bruikbaar zijn voor dierproeven een onvermijdelijke consequentie van het fokken met en gebruik van genetisch gemodificeerde dieren. Zeker wanneer gewerkt moet worden met bijvoorbeeld "dubbele" of conditionele knock-outs — dieren met respectievelijk meer dan één modificatie, of modificaties die zich slechts onder specifieke condities manifesteren — zal (conform Mendeliaanse principes) slechts een relatief klein deel van de nakomelingen over het voor de dierproef vereiste fenotype beschikken.

Dat ook bij niet genetisch gemodificeerde muizen een relatief groot overschot optreedt — in vergelijking tot andere "kleine proefdieren" — moet vermoedelijk worden toegeschreven aan het feit dat muizen meer dan andere diersoorten binnen de instelling zelf worden gefokt. Fokdieren zijn immers, mits zij niet zelf in een dierproef worden gebruikt, geen proefdieren. Verder worden ook bij het maken van en/of fokken met genetisch gemodificeerde muizen (lijnen) wildtype dieren gebruikt, bijvoorbeeld als "pleegmoeders" of voor het "terugkruisen" van een nieuwe genetisch gemodificeerde lijn naar de gewenste genetische achtergrond.

6 Aandachtspunten

De Dierproevenregeling schrijft voor dat de DEC in haar jaarverslag melding maakt van "procedures of kwesties die als problematisch werden ervaren". De commissie is in het verslagjaar niet geconfronteerd met concrete knelpunten in de zin van zaken of gebeurtenissen die het functioneren van de commissie belemmerden. Derhalve zal deze ruimte worden gebruikt voor het vermelden van enkele aandachtspunten, oftewel dossieroverstijgende zaken waarmee de commissie tijdens haar werkzaamheden in het verslagjaar is geconfronteerd.

Consistentie van de oordeelsvorming

De DEC hanteert bij haar werkzaamheden niet een specifiek toetsingsmodel. Wel wordt er uiteraard gestreefd naar consistentie bij de totstandkoming van adviezen en de daaraan ten grondslag liggende afwegingen. Zo wordt gaandeweg een set operante criteria ontwikkeld die bij de ethische toetsing als maatstaf kan worden gebruikt. Een dergelijk criterium zou bijvoorbeeld kunnen luiden dat een dierproef die gepaard gaat met matig ongerief slechts toelaatbaar is wanneer deze tenminste een groot wetenschappelijk of groot maatschappelijk belang dient, en het andere belang (indien niet eveneens groot) tenminste aanwezig is.

De grootste uitdaging die de commissie hierbij ervaart is het accuraat (en waar mogelijk gefundeerd) kwantificeren van zowel het ongerief als de wetenschappelijke en maatschappelijke belangen van een dierproef. (Andere elementen van de afweging, zoals het aantal proefdieren, vergen in het algemeen geen interpretatie of vertaalslag.)

Enerzijds bestaat er — niet in de laatste plaats ook bij onderzoekers — behoefte aan heldere en liefst eenduidige handvatten voor de inschaling van ongerief. Anderzijds moet worden vermoed dat een simpele en rigide 'opzoektabel', zo die al zou bestaan, geen recht zou doen aan de complexiteit van deze materie, waarbij allerlei situatiespecifieke omstandigheden een rol kunnen spelen.

Iets dergelijks geldt voor de taxatie van de belangen van een dierproef. Nog los van de complexiteit van de inschaling van de belangen van onderzoek naar bijvoorbeeld een bepaalde aandoening² speelt daarbij een rol dat vooraf niet met zekerheid valt vast te stellen welke specifieke en concrete bijdrage de desbetreffende dierproef zal leveren. Meer dan een hypothetische evaluatie van het belang van een geslaagd experiment en de verwachte kans op succes behoort op een tijdstip vóór uitvoering simpelweg niet tot de mogelijkheden.

Hoewel bovenstaande overwegingen wellicht anders zouden doen vermoeden, probeert de DEC voortdurend informatie en hulpmiddelen te verzamelen om de inschaling van ongerief, belangen en andere afwegingselementen te verfijnen. Het uiteindelijke doel is, zo moge duidelijk zijn, verdere optimalisatie van de consistentie bij de uitvoering van de primaire toetsingstaak.

Wetenschappelijke aspecten van te toetsen dierproeven

Onderzoeksplannen dienen te zijn beoordeeld — door een wetenschapscommissie of vergelijkbaar gremium — op wetenschappelijke kwaliteit vóór ze bij de DEC worden ingediend. Na goedkeuring kan ervan worden uitgegaan dat de door de onderzoeker gekozen aanpak wetenschappelijk valide is en geacht mag worden antwoord te geven op de onderzoeksvra(a)g(en). In principe ontlast deze aanpak de DEC van een deel van de totale beoordeling van dierexperimenteel onderzoek waarvoor zij noch bedoeld, noch specifiek gekwalificeerd is.

Zoals in deze context reeds eerder is aangestipt³, is het echter voor de DEC niet altijd mogelijk en/of wenselijk om de wetenschappelijke aspecten buiten beschouwing te laten tijdens de toetsing van een voorgenomen dierproef. Hierbij speelt tenminste een tweetal factoren een rol:

- Teneinde te kunnen beoordelen of voldoende aannemelijk is gemaakt dat voor een dierproef geen alternatieven beschikbaar (of bruikbaar) zijn dient de DEC zicht te hebben op de overwegingen achter de keuze voor het te gebruiken diermodel. Dit laatste is in essentie een wetenschappelijk aspect van het onderzoek, en in die zin al dan niet expliciet ook al aan de orde gekomen tijdens de wetenschappelijke toetsing (maar bij laatstgenoemde gelegenheid niet in de context van de 3 V's).

² Om een voorbeeld te geven: Hoe verhoudt zich het belang van onderzoek gericht op (de behandeling/genezing van) een ernstige aandoening met een geringe prevalentie tot dat van onderzoek aan een veelvoorkomende maar minder ernstige aandoening?

³ Zie het jaarverslag over 2003.

- Om zich een adequaat beeld te kunnen vormen van het wetenschappelijke belang van een dierproef — uiteraard een essentieel element van de ethische afweging — moet de commissie de proefopzet begrijpen. Zonder begrip van de experimentele aanpak valt voor wat betreft de taxatie slechts blind te varen op een door anderen aangeleverde (en niet toetsbare) omschrijving van het belang, hetgeen zowel de kwaliteit als de waarde van de afweging ernstig zou aantasten.

Een in de praktijk welhaast onvermijdelijke consequentie hiervan is dat de DEC tijdens de toetsing tijd besteedt aan wetenschappelijke aspecten, en daarmee in meer of mindere mate een deel van het werk van wetenschapscommissies dupliceert. Los van het feit dat dit uit het oogpunt van efficiency niet optimaal is — hetgeen een offer is dat ten behoeve van verantwoorde toetsing van dierproeven wel gebracht zou moeten kunnen worden — resulteert de huidige handelwijze erin dat onderzoekers soms tweemaal met wetenschappelijke vragen worden benaderd. Dit laatste draagt er aan bij dat bij onderzoekers en andere betrokkenen soms verwarring ontstaat met betrekking tot de taken en verantwoordelijkheden van beide commissies.

Tijdsbeslag toetsingsprocedure

Een met name voor onderzoekers zeer relevant aspect van de toetsing van voorgenomen dierproeven is dat de gehele procedure, van de initiële indiening van een onderzoeksplan (bij de wetenschapscommissie) tot het moment van aanvang van de feitelijke dierproef, doorgaans meerdere maanden in beslag neemt. Twee commissies dienen het voorstel achtereenvolgens te beoordelen, waarbij het niet altijd mogelijk blijkt te zijn om de vergaderschema's onderling optimaal af te stemmen. Verder blijkt in veel gevallen nog een nadere toelichting op en/of aanpassing aan het onderzoeksplan nodig te zijn alvorens een advies kan worden verstrekt.

Dit alles heeft natuurlijk niet direct een weerslag op het functioneren van de DEC — anders dan het extra werk dat de herbeoordeling van herziene onderzoeksplannen met zich meebrengt — maar draagt binnen de organisatie wel bij aan de perceptie van (het werk van) de commissie als onderdeel van de bureaucratie annex administratieve overhead waarmee men wordt geconfronteerd. De commissie ziet vooralsnog echter geen mogelijkheden voor wezenlijke bespoediging van procedures zonder de kwaliteit van de toetsing geweld aan te doen.

contactgegevens:

Vrije Universiteit
Secretariaat Dierexperimentencommissie
p/a dienst Arbo en Milieu
Van der Boechorststraat 1
1081 BT Amsterdam